

Jean-Martin Fortier

Zo krijg je een
rendabele kleine
tuinderij

Vertaling en
Nederlandse bewerking:
Taco IJzerman

Uitgeverij Jan van Arkel

Jean-Martin Fortier – Zo krijg je een rendabele kleine tuinderij
Oorspr. titel: *Le jardinier-maraîcher / The Market Gardener*
Omslag foto: Jean –Martin Fortier op zijn tuin (Foto credit: Alex Chabot)

© Ecosociété, Jean Martin Fortier, 2015
© Nederlandse uitgave – Uitgeverij Jan van Arkel, 2018

ISBN: 978-90-6224-036-4
256 p., met illustraties

Trefwoorden: biologische groententeelt, lichte mechanisatie, bedrijfsvoering,
tuinderij, kleinschaligheid, CSA, boer-burger, praktische gids

Vertaling: Taco IJzerman
Redactie: Nicole Willemse
Opmaak: Karel Oosting
Foto omslag: Alex Chabot
Samenstelling katern vijf Nederlandse bedrijven:
Tekst en redactie: Nicole Willemse
Tekeningen plattegronden: Danielle de Boo

Uitgeverij Jan van Arkel
www.janvanarkel.nl

© alle rechten voorbehouden

Noot van de vertaler:

Waar nodig en mogelijk heeft de vertaler teksten aangevuld en aangepast naar de Nederlandse en Belgische of Noordwest-Europese situatie.
De bedragen in de Engelse versie zijn omgerekend naar euro's, waarbij als wisselkoers is aangehouden: 1 Canadese dollar = 0,67 euro.

Inhoud

Voorwoord 9

Inleiding 11

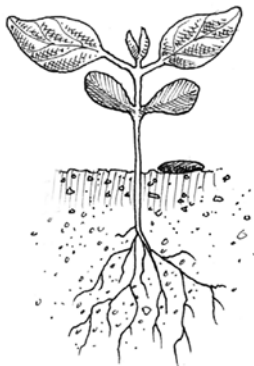
- 1 **Klein is rendabel** 15
 - Kun je echt leven van 0,6 hectare? 17
 - Er van kunnen leven, en dan 'het goede leven' 18
- 2 **Slagen als een kleinschalige groenteteler** 21
 - Biologische intensieve teelt 22
 - Het minimaliseren van opstartkosten 24
 - Het minimaliseren van de productiekosten 26
 - Directe verkoop 27
 - Gewassen met toegevoegde waarde 30
 - De kneepjes van het vak 32
- 3 **De juiste plek vinden** 35
 - Klimaat en microklimaat 35
 - Bereikbaarheid van je afzetmarkt 37
 - Groeiruimte nodig? 38
 - Bodemkwaliteit 39
 - Topografie 40
 - Drainage 42
 - Beschikbaarheid van water 43
 - Infrastructuur 44
 - Het beoordelen van mogelijke verontreiniging 45
- 4 **Het ontwerpen van de kleine tuinderij** 47
 - Gebouwen en looproutes 47
 - Tuinmaten standaardiseren 49
 - De juiste plek voor kassen en tunnels 50
 - Bescherming tegen herten 50
 - Bescherming tegen de wind 51
 - Berekening 52
 - Iets over waterpompen 54

5	Minimale grondbewerking en passende mechanisatie	55
	Permanente verhoogde bedden	57
	De tweewielige trekker	59
	De woelvork of grelinette	62
	Bodembedekking met zeilen	64
	Bodembewerking of niet?	64
6	Organisch bemesten	67
	Bodemanalyse	68
	Gewasbehoefte	71
	Beheer van bodemvruchtbaarheid	71
	Goede compost	76
	Waarom alleen organische bemesting?	78
	Gewasrotatie	79
	Gewasrotatie op Les Jardins de la Grelinette	81
	Groenbemesting en bodembedekking	84
	Je verdiepen in het bodemleven	92
7	Binnen voorzaaien	95
	Voorzaaien in zaaitrays	95
	Het grondmengsel	97
	Vullen van de zaaitrays	98
	De zaaikamer	99
	De 'opvouwbare' plantenkwekerij	100
	Verwarming en ventilatie van de kwekerij	101
	Zaaigoed water geven	104
	Oppotten	106
	Uitplanten in de vollegrond	106
8	Direct buiten zaaien	111
	Precisiezaaimachines	112
	Zaaibedbereiding	115
	Aantekeningen bijhouden en nakijken	116
9	Onkruidbeheer	119
	Schoffelen	120
	Wieden met folie	122
	Vals zaaibed	123
	Mulchen	126
	Onkruidbestrijdingstechnieken	128

10	Ziekten en plagen	129
	Gewasinspectie	131
	Ziektepreventie	132
	Het gebruik van biociden	134
11	Seizoensverlenging	137
	Vliesdoek en lage tunnels	138
	Tunnel of wandelkap	140
	Tunnelkassen	142
12	Oogsten en bewaren	145
	Efficiënt oogsten	148
	Oogsthulp	149
	De koelcel	150
13	Teeltplanning	153
	Doelstellingen van de tuinderij	153
	Productieplanning	154
	Wat te telen?	155
	Hoeveel en wanneer te telen	158
	Het opstellen van een teeltkalender	159
	Een tuinplan maken	159
	Aantekeningen tijdens de teelt	162
14	Conclusie	165
	Zes bedrijven in de praktijk	171
	Tuinplan Les Jardins de la Grelinette	172
	Gewasnotities Les Jardins de la Grelinette	180
	Vijf Tuinderijen en hun teeltplan	209
	- Amelis' Hof	210
	- Deelhoven	216
	- de Groentenakker	222
	- Landinzicht	228
	- de Ommuurde Tuin	232
	Bijlage 1 - Bronnen	238
	Bijlage 1 - Woordenlijst	244
	Bijlage 3 - Leveranciers	250
	Register	252

**Opgedragen aan de biologische pioniers
die de weg voor ons gebaad hebben.
Met diepe dankbaarheid.**

**En aan de jonge agrariërs die nu het gezicht
van de landbouw veranderen.
We hebben niet alleen de keuze om dingen anders te doen,
maar ook de middelen.**

Voorwoord

Voor je ligt een inspirerend boek van iemand die zijn idealen van een landelijk leven wist te verbinden met de noodzakelijke inzichten en keuzes rond organisatie en efficiëntie in de tuinbouw. Het is een praktisch handboek voor biologische groentetelers die op een beperkt oppervlak een indrukwekkende oogst willen behalen. Jean-Martin Fortier beschrijft, tot in detail, een teeltmethode die voortbouwt op generaties kennis en ervaring van tuinders in o.a. Cuba, Frankrijk, de VS en Canada. Het is een methode waarbij de grond zo (goed) verzorgd en gevoed wordt dat er intensief op geteeld kan worden. Zo wordt het mogelijk een inkomen te halen uit een kleine tuinderij.

Jean-Martin Fortier schreef een heerlijk boek, waarin zijn drive en enthousiasme aanstekelijk werken. De uitleg van alle verschillende methoden en technieken die hij en zijn vrouw gebruiken, kunnen aanvullende bouwstenen zijn voor de komende generaties kleinschalige tuinders. Hoewel ik zelf ruim 15 jaar lang teelde op een kleine hectare en tientallen kleinschalige tuinderijen heb gezien en begeleid, heb ik veel nieuwe inzichten opgedaan tijdens het vertalen.

Ik ben blij met de aandacht voor efficiënt werken. Niet zozeer uit productivisme, maar vanuit het besef dat tijd en energie beperkt zijn en professionele tuinders, maar ook stads- en moestuiniers, veel werk met hun eigen lijf en rug verzetten. Ik zie een efficiënte werkwijze als behoud van jezelf en je medewerkers, waarbij meer tijd en lol overblijft om te genieten van wat je om je heen hebt en tot stand brengt.

Er is een aantal verschillen tussen het bedrijf van Jean-Martin Fortier en het bedrijf dat je hier, in Nederland, België of elders zult kunnen opzetten. De bevolkingsdichtheid is een belangrijke factor voor een goedlopende afzet, zowel voor de hoeveelheid groenten die je vers kunt verkopen, als voor het aantal kilometers dat je hiervoor moet rijden. De bevolkingsdichtheid van de regio Montreal is zo'n 100 inwoners per vierkante kilometer. In de regio's Antwerpen, Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen is deze dichtheid 500 inwoners of meer en in Utrecht, Noord- en Zuid-Holland wonen zelfs 1000 inwoners of meer op hetzelfde oppervlak. Voldoende potentiële klanten dus, al heb je wel meer kans op file en heeft deze bevolkingsdichtheid ook z'n effect op de grondprijzen.

Les Jardins de la Grelinette richt zich op CSA en marktverkoop, maar ook mogelijkheden zoals een abonnementensysteem, huisverkoop en levering aan restaurants of lokale natuurvoedingswinkels kunnen voor jouw onderneming een optie zijn.

Het teeltseizoen in Nederland en België is langer dan in de regio Montreal en de klimatologische omstandigheden veel minder extreem. De teeltbeschrijvingen in de bijlagen zijn gebaseerd op de teeltmethoden van Les Jardins de la Grelinette en aangepast aan de groeiomstandigheden in deze streken.

Wanneer je biologisch wilt gaan telen, moet je je houden aan Europese regelgeving voor biologische productie. Omdat de regelgeving rond biologische teelt zich doorlopend ontwikkelt, en de uitwerking per land kleine verschillen kan vertonen, is het wijs om de actuele normen voor jouw regio te checken voor je van start gaat. Dit heeft betrekking op uitgangsmateriaal (zaden, plant- en pootgoed en vegetatief materiaal), maar ook op meststoffen, bodemverbeteringsmiddelen en toegestane gewasbeschermingsmiddelen.

In dit boek lees je hoe, bij het starten van het bedrijf Les Jardins de la Grelinette, doorzettingsvermogen en lef vergezeld gaan van professionaliteit en efficiëntie. Het zijn dan ook niet per se de beschreven technieken die dit boek zo bijzonder maken, maar de houding te opzichte van productiviteit. Er is veel aandacht voor het optimaliseren van de verschillende bedrijfsprocessen, herhaalde handelingen en technieken: het oogsten van de mesclunmix lijkt wel een sport! Er wordt veel geïnvesteerd in het optimaliseren van de meest rendabele gewassen: een aantal dat heel goed gaat worden echte cash-cows.

De tuinders combineren de professionele aanpak en strakke organisatie van het bedrijf met humor, trots en goede communicatieve vaardigheden, waardoor de tuinderij een stevige schare supporters heeft in de omgeving.

Jean-Martin Fortier probeert doorlopend nieuwe gereedschappen en methoden uit, op zoek naar nog handigere en tijdbesparende technieken. Op de website themarketgardener.com licht hij zijn laatste ontdekkingen toe onder 'tools'.

Al met al hebben Jean-Martin en zijn vrouw Maude-Hélène een bedrijf vormgegeven dat hun ideale 'lifestyle' draagt en vormgeeft. Ik hoop dat dit boek eraan bijdraagt dat er nog veel meer productieve tuinbouwbedrijven ontstaan, die startende en doorgewinterde tuinders een inkomen bieden en een grote klantenkring van vers en lokaal voedsel voorzien.

Taco IJzerman

Wageningen, voorjaar 2018

**WIL JE MEER INHOUDELIJKE
INFORMATIE OVER DIT BOEK?**

Vraag het gratis informatie pakket aan bij de uitgever
Uitgeverij Jan van Arkel

<https://www.janvanarkel.nl/boeken/zo-krijg-je-een-rendabele-kleine-tuinderij/>

De auteur

Jean-Martin Fortier en zijn vrouw Maude-Hélène Desroches zijn de oprichters van Les Jardins de la Grelinette. Deze internationaal bekende kleine tuinderij is beroemd om zijn hoge opbrengst en winstgevendheid door het gebruik van 'lowtech, high yield'-productiemethoden.

Als een toonaangevende ondernemer in intensieve biologische teeltsystemen, heeft Jean-Martin meer dan 15 jaar ervaring in gemengde biologische landbouw. Hij schreef artikelen in populaire bladen zoals *Canadian Organic Grower*, *La Terre de Chez Nous* en *Growing for Market*. Af en toe adviseert hij Johnny's Selected Seeds en Dubois Agrinovation bij de ontwikkeling van gereedschappen en tuinbouwuitrusting. Van de originele Franse versie van dit boek, *Le Jardinier-Maraîcher*, dat eind 2012 gepubliceerd werd, zijn meer dan 40.000 exemplaren verkocht.

De vertaler

Taco IJzerman is sinds 1997 adviseur in biologische landbouw, met name waar het gaat om kleinschalige groenteteelt met directe verkoop of een maatschappelijke nevenfunctie. Hij begeleidt biologische tuinbouwbedrijven bij de start en professionalisering, waarvan een deel op landgoederen.

In 1999 startte hij biologische tuinderij De Ommuurde Tuin op landgoed Oranje Nassau's Oord in Renkum, waar hij 15 jaar lang een grote diversiteit aan groenten en kruiden teelde op een kleine hectare.

Sinds 2014 is hij tuinbaas op landgoed Huis Sevenaer. Samen met een team van ruim 20 vrijwilligers beheert hij de boomgaarden en de groene omgeving van het landgoed. In de historische moestuin teelt hij - intensief, biologisch en kleinschalig - groenten en kruiden voor restaurant Eet Lokaal, dat ook op het landgoed gevestigd is. Daarnaast geeft hij advies, lezingen en les en schrijft hij over moestuinen en groenteteelt, onder andere in het blad *Stadstuinieren*.

Meer informatie: landco.nl en historische-moestuinen.nl